

Margaretica

ET BIDRAG TIL DEN DANSK-SVENSK PENNEFEJDE I DET 16. ÅRHUNDREDE

AF

KAREN SKOVGAARD-PETERSEN

I årene 1572–74 foretog den danske digter Erasmus Lætus (Rasmus Glad 1526–82) en rejse rundt i Tyskland, Schweitz og Italien efter at have havde fået orlov fra sit teologiske professorat ved Københavns Universitet.¹ På rejsen udgav han seks lange, latinske digte i Frankfurt a.M. og Basel. Et af dem var et epos *Margaretica* (*Margareticorum... libri decem*, Frankfurt a.M. 1573), der handler om dronning Margrethes sejr over den svenske kong Albrecht i 1389 i slaget ved Åsle. Digtet består af 6666 vers, inddelt i 10 bøger, og er dediceret til Elizabeth af England.²

Efter en kort gennemgang af *Margareticas* indhold skal jeg i det følgende argumentere for, at digtet kan betragtes som en genoptagelse af den dansk-svenske litterære fejde inden Den nordiske Syvårskrig 1563–70; hertil havde de vigtigste bidrag været Johannes Magnus' stærkt dansk-fjendtlige Sverigeshistorie (Rom 1554 og Basel 1558)³ og den Gendrivelse af Johannes Magnus' beskyldninger, som Hans Svaning udgav i 1561 på opfordring af den danske regering.⁴ I modsætning til disse to værker er *Margaretica* blevet til efter Syvårskrigen og indeholder også mange hentydninger til den. Endda kan man sige at digtets beskrivelse af en stor dansk sejr over Sverige uvægerligt måtte føre til en

¹ Den grundlæggende Lætus-biografi findes hos H.F. Rørdam: *Kjøbenhavns Universitets Historie fra 1536–1621*, bd. II (København 1869–72) s. 462–86.

² Digtet er behandlet af K. Friis-Jensen og M. Skafte Jensen i 'Latindigtningens spejl', *Dansk Litteraturhistorie*, bd. II, s. 434–438 (København 1984).

³ Johannes Magnus: *Historia de omnibus Gothorum Sueonumque regibus* (Rom 1554); *Gothorum Sveonumque Historia* (Basel 1558).

⁴ (Svaning, Hans): *Refutatio Calumniarum cuiusdam Ioannis magni... huic accessit Chronicon sive Historia Ioannis Regis Daniæ* (1561). (Udgivet under pseudonymet Petrus Parvus Rosefontanus og med trykkeår 1560).

analogi med den netop overståede dansk-svenske krig – som derved kom til at tage sig ud som en langt mere overlegen sejr end den var.

Hvis *Margaretica* altså kan betragtes som endnu et indlæg i den dansk-svenske litterære fejde og oven i købet også rummer hentydninger til selve krigen, bliver det et problem at forklare digtets forhold til den paragraf i Stettintraktaten efter Syvårskrigen, hvori smædeskrifter mellem Danmark og Sverige blev forbudt. Forbuddet blev begrundet med at den slags skrifter i høj grad havde bidraget til at forværre forholdet mellem de to lande, og begrebet smædeskrifter (*schande- und smehgetichte*), der ikke defineres nærmere, har formentlig skullet dække over alt hvad der kunne fornærme modparten – lige fra flyvebladsviser på dansk eller svensk til lange latinske værker beregnet på et lærd, udenlandsk publikum.⁵ *Margareticas* forhold til forbuddet mod stridsskrifter vil jeg tage op til slut og påvise hvordan Lætus søger at omgå forbuddet.

Digtet er skrevet som en tæt imitation af de antikke episke digte, først og fremmest Vergils *Aeneide*, hvorfra Lætus har hentet et utal af vendinger; også fra et andet romersk epos, Lucans *Pharsalia*, har han lånt flittigt. Jeg skal i øvrigt ikke gå nærmere ind på *Margareticas* forhold til den episke genre, men dog gøre opmærksom på et par steder hvor lånene fra de klassiske epos har betydning for forståelsen af *Margaretica*.⁶

Margareticas indhold

Kontrasten mellem svensk og dansk er et gennemgående tema i digtet, og den træder særligt klart frem i skildringen af de to regenter. Albrecht af Sverige er den hidsige og magtsyge tyran, Margrethe derimod overalt den fromme, omsorgsfulde og ansvarsbevidste regent.

Hende møder vi dog først midt i 2. bog. I 1. bog og begyndelsen af 2. bog skildres forholdene i Sverige. Albrechts planer om at bekriige Danmark følges fra de opstod hos ham selv og blev videregivet til hans mænd og til de til sidst nåede til Danmark. Desuden antydes et modsætningsforhold mellem kongen og resten af befolkningen, der nemlig er i stand til at

⁵ Forbuddet mod stridsskrifter udgør punkt 22 i fredstraktaten fra Stettin, som er udgivet af L. Laursen: *Danmark-Norges Traktater 1523–1750* bd. II, s. 233–60 (København 1912).

⁶ Heller ikke spørgsmålet om Lætus' kilder til Margrethe-stoffet vil blive taget op her; kort kan det siges, at Lætus har kendt den svenske historiker Ericus Olais krønike fra midten af det 15. årh. og den tyske Albert Krantz' *Chronica Regnorum Aquilonarium* (1548); af danske fremstillinger har han benyttet Rimkrøniken (trykt første gang 1495) og især folkevisen om dronning Margrethe; for at spore kilderne til hver enkelt oplysning i *Margaretica* måtte man dog også inddrage den danske årbogstradition fra det 14.–16. årh. Se Kristian Erslev: 'Studier til Dronning Margrethe Historie', *Historisk Tidsskrift* 5. rk. III, s. 333–425 (København 1881–82).

forstå naturens mange varsler om kommende ulykker. Albrecht og hans mænd er derimod så forblindede af magtlyst, at de ignorerer naturens åbenlyse advarsler og oven i købet formår at omtolke dem til positive tegn. Ved et gæstebud hos den svenske konge er alt først præget af druk og skænderi mellem den tyske og den svenske del af Albrechts hof; da der omsider bliver ro, holder Albrecht og en af hans mænd et par selvsikre taler om kongens mulighed for at blive herre over de tre nordiske lande.

I sidste del af 2. bog præsenteres så den historiske situation i Danmark, og dronning Margrethe hyldes eftertrykkeligt. Hendes sene optræden i digtet understreger hendes uskyld i krigens udbrud – hun er den passive modtager af rygterne om Albrechts aggressive krigsplaner.

3. bog foregår udelukkende ved det danske hof. Under Margrethes ledelse beslutter rigsrådet at sende gesandter til Sverige for at undersøge Albrechts hensigter. Forskellen på Margrethes og Albrechts forhold til deres undersætter bliver nu tydelig. Mens Albrecht i 1. bog hidsede sig voldsomt op over for en af sine mænd, Fickfindius, der havde frarådet ham at gå i krig, anmoder Margrethe her selv om råd. I det hele taget er rigsrådsinstitutionen fremhævet: Sanctus Senatus kaldes det, hvorimod Albrechts møder med rådgiverne ikke har faste rammer og for størstedelen foregår over drikkebægrene; tilsyneladende findes der slet ikke noget rigsråd i Sverige. Til sidst modtager Margrethe nogle svenske adelsmænd anført af Abraham Brodersen, der anmoder hende om hjælp mod den svenske tyran, men dronningen har endnu ikke besluttet sig til om hun vil gå i krig.

I begyndelsen af 4. bog ligger Margrethe søvnløs af bekymring over Albrechts trusler. Skildringen af hendes ensomme vågen er afbrudt af de danske gesandters besøg ved det svenske hof. Når svenskere og danskere således konfronteres direkte, træder forskellen tydeligt frem: Albrecht farer hidsigt op ved gesandternes første ord, mens de forholder sig roligt, og først da kongen begynder at forvanske krigens årsager fuldstændigt, må de harmfulde forlade ham.

Efter den larmende forvirring ved det svenske hof vender vi tilbage til Margrethes søvnløshed. Hun drømmer nu at hendes afdøde mand, Håkon, lover hende sejr over Albrecht. Hermed er hendes beslutning truffet. Hun tilbyder sin hjælp til svenskerne på den betingelse at Sverige falder ind under den danske krone, hvis Albrecht besejres – et vilkår de svenske adelsmænd accepterer og aflægger ed på. Bogen slutter med et gæstebud hos Margrethe, hvor fred og fordragelighed hersker i tydelig modsætning til det svenske gilde i 1.–2. bog.

I begyndelsen af 5. bog overbringer et sendebud Albrechts krigserklæring, hvori den endelige kamp er fastsat til den 24. februar ved Falköping.

I sidste del af 5. bog og begyndelsen af 6. bog skildres de to hære. Mens den svenske hær indeholder en stor mængde udenlandske hjælpetropper, præges den danske af en udpræget national samhørighed. Det danske katalog er inddelt efter stænder, og bogdelingen følger lige efter adelskataloget, der således er placeret prominent i midten af digtet.

I resten af 6. bog følges den danske hærs rejse til Lund og op gennem Skåne til Varberg. Inden afrejsen vælges Iver Lykke på et rigsrådsmøde til hærfører, fordi Margrethe som kvinde ikke kan deltage på slagmarken. Hun tager selv ophold på Varberg og modtager bud fra den norske Hartvig Krummedige om nordmændenes iver efter at forsvare det fælles fædreland. Da både Iver Lykke og den norske leder Tuvo Gadlæus (Galle?) er nået frem, modtager Margrethe endnu en af Albrechts provokationer, en slibesten til at hvæsse våbnene med for at hun ikke skal opgive kampen på forhånd.

7. bog er for størstedelen viet det svenske hof hvor modløsheden gradvist breder sig. Der indløber foruroligende efterretninger om de effektive danske forberedelser, og en af de tyske soldater leverer et langt indlæg mod krigen, der høster vældig anerkendelse. Selv Albrecht begynder at vakle, men det sætter Rhamnusia (den personificerede skæbne) en stopper for ved at lade furien Alecto kaste slanger ned på Albrechts bryst, så at han bliver endnu mere krigsgal og energisk hidser sine soldater op.

Margrethe derimod udviser bestemt autoritet over for sin hær, hvorpå Lykke overtager ledelsen og fører tropperne ud til slagmarken; indtil kampens afgørelse erstatter Lykke nu Margrethe som den danske leder. Bogen slutter med at Margrethe tager ophold på en anden borg, Bohus, og straks ved sin ankomst beder en bøn.

Med 8. bog er dagen kommet hvor slaget skal stå, og det bekræftes af en række varsler. Stemningen i de to lejre følges på skift gennem hele bogen. Albrecht holder først en opildnende tale, hvis hovedpunkt er hans hærs talmæssige overlegenhed. Misfornøjelsen blandt hans mænd får endnu et udtryk i en soldats tale til en kammerat, men kammeraten trøster ham ved at prise danskernes milde behandling af deres overvundne fjender. En jordrystelse er lige ved at bringe Albrecht til fornuft, men hans tyske følge skynder sig at udlægge det som et godt varsel for ham – hvad han kun alt for gerne tror på.

I modsætning til Albrecht forstår Lykke naturens guddommelige tegn, og han opsender en bøn ved synet af solopgangen den næste dag. Hans opstilling af hæren bliver genstand for Lætus' lovprisning, hvorpå fanebæreren Hacco som et eksempel på hærens kampmod ivrigt opmun-

trer de andre. De svenske soldater gør nar af det lille antal danske soldater, hvorpå de to hære føres frem.

Den eneste scene i 8. bog, som ikke foregår på slagmarken, er en gudedeforsamling, hvor Jupiter med sin vægt viser, at Albrecht vil lide nederlag. Venus går dog i forbøn for den svenske konge og udvirker, at han i stedet for at blive dræbt i kampen lægges i lænker i syv år.

Bogen slutter med en tilsvarende tale af Lykke. Begge hærførere lover belønninger efter sejren, idet Albrecht opmuntrer sine folk med danskerens uduelighed, mens Lykke fremholder de svenske fornærmelser, Guds hjælp og pligten mod dronning og fædreland.

I begyndelsen af 9. bog står hærene klar til kamp. Efter at have undertrykt ansatser til tvivl om hele forhavendet sender Albrecht en af sine mænd, Esben, til Iver Lykke med et sidste tilbud om fred på betingelse af at Skåne overdrages til Sverige; desuden er Albrecht villig til at modtage Lykke blandt sine folk. Esben bringer kun den sidste del videre og modtager Lykkes bestemte afslag. Kampen kan nu begynde, men først viser en række varsler dens skæbnesvangre betydning.

Selve slaget optager resten af bogen. Danskerne har overtaget fra begyndelsen, men begge parter har dog tab. Opmærksomheden rettes efterhånden mod Lykke, hvis opmuntrende ord giver danskerne styrke til den afgørende offensiv, mens Albrechts mod synker. Han tager dog kampen op, da Lykke direkte angriber ham, men må til sidst overgive sig, og fangerne føres i triumf til den danske lejr.

I 10. bog optræder Margrethe for første gang, siden hun tog ophold på Bohus i slutningen af 7. bog. Her følges hendes spænding, inden hun kender slagets udfald, og hendes glæde ved meddelelsen om sejren.

Imens fører Lykke fangerne til Margrethe. Albrecht går ved siden af en af de tyske fyrster i hans hær, Bugislaus, som nu foreholder ham det retfærdige i nederlaget, hvorefter Lykke trøster den angrende Albrecht. Ydmygt og skyldbevidst anmoder Albrecht om en mild behandling, men Margrethe minder ham ubønhørligt om, at han kan takke sin egen spot af hende selv og Danmark for sin hårde skæbne. I stedet vender hun sig til Lykke, priser hans indsats og overlader til ham at bestemme de enkelte fangers straf – kun vil hun gerne skåne Bugislaus, som står hende nær. Til sidst føres Albrecht til sit fangenskab på Lindholm slot.

Digtet tegner et sort-hvidt billede af Sverige og Danmark. Danmark er det ideelle stændersamfund, hvor Margrethe sidder på toppen som den ansvarsfulde monark, der nærer bekymring for landet og tager hensyn til bøndernes vilkår under krigen. Hun rådfører sig med rigsrådet og

modtager til gengæld dets ærbødige respekt. Biskopperne stiller trofast op, da dronningen kalder til krig, og især adelen er rigt repræsenteret. Bøndernes samling giver anledning til at omtale de forskellige landsdele, og derved vises landets sammenhold rent geografisk.

Hvad angår landets forhold til krig, fremhæves først og fremmest dets modvilje mod overhovedet at gå i krig. Det er dels vist i selve kompositionen ved at Margrethe først introduceres i slutningen af 2. bog, dels understreger hun det selv i sin første tale til rigsrådet, og Lykke gentager det til sidst over for Margrethe i sin gennemgang af krigens forløb. På rigsrådsmødet i 3. bog kommer to synspunkter til orde vedrørende muligheden for krig. Biskoppen af Lund taler med eftertryk for at en åben kamp er mere ærefuld end fej passivitet, men han er på den anden side heller ikke krigsgal og tilføjer, at danskerne altid kun har ført krig, når det ikke har kunnet undgås. En anden rigsråd, Christian Kaas, fremhæver herimod en krigs belastning for landet, og Margrethe accepterer hans forslag om at sende gesandter til Albrecht; dermed vises danskernes vilje til at prøve alle udveje, inden krigen anses for uundgåelig. Med i digtets idealbillede af Danmark hører desuden det gnidningsfrie forbund med Norge.

Margareticas fremstilling af Sverige er tvetydig. På den ene side står svenskerne i modsætning til Albrecht, lider under hans tyranni og forstår de uheldssvangre varsler; derfor henvender de sig til Margrethe, repræsenteret af Abraham Brodersen og andre stormænd, og lover hende Sveriges trone, hvis Albrecht besejres. Modsætningen mellem Sverige og Albrecht, der var indkaldt fra Mecklenburg til at overtage magten i Sverige, kunne Lætus finde hos den svenske historiker Ericus Olai (fra det 15. årh.); her opsøger adelsmændene dog kun nødtvungent den danske dronning og oplever da også endnu værre forhold under hende og hendes efterfølgere; Johannes Magnus lader endda Margrethe selv tage initiativet over for de undertrykte svenskere. Lætus har imidlertid udnyttet modsætningen mellem Albrecht og resten af Sverige til at lade de svenske adelsmænd selv erklære Margrethes ret til at herske i alle de tre nordiske lande.

På den anden side er Margareticas svenskere først og fremmest Danmarks modstandere, der gør fælles sag med Albrecht. Ofte forklarer Lætus, at landets nuværende elendighed skyldes dets tidligere forbrydelser, og Albrechts tyranni er altså en straf, som Sverige har fortjent.

Unionstemaet

Margareticas polemiske indhold ligger ikke kun i karakteristikken af dansk og svensk. Mindst lige så væsentligt er Lætus' valg af netop dette slag som emne for sit epos.

Slaget ved Åsle lagde grunden for dannelsen af Kalmarunionen i 1397, der bestod indtil 1523 med den danske konge som overhoved. Efter unionens ophør søgte de svenske konger Gustav Vasa og hans søn Erik XIV energisk at distancere sig fra den tidligere afhængighed af Danmark, og unionstemaet spillede således en vigtig rolle i 1550'ernes kolde krig mellem Sverige og Danmark. Et udtryk herfor er striden om, hvilket af de to lande, der havde ret til at føre de tre kroner i rigsvåbnet. I unionsperioden synes våbnet at være blevet brugt af unionskongen som symbol på foreningen af de tre lande, men siden unionens ophør havde det været brugt som Sveriges eget våben. I løbet af 1540'erne og 1550'erne anvendte det imidlertid ved flere lejligheder som dansk våben, og selv om dette næppe kan ses som et dansk ønske om at genskabe unionen, vakte det foruroligelse hos den mistænksomme Gustav Vasa.⁷ Foranlediget af såvel tre kroner-striden som udgivelsen af den danske Rimkrønike i 1555 pålagde han i 1557 biskoppen Peder Swart at udfærdige et modstykke til Rimkrøniken. Resultatet blev det såkaldte Gensvar, der netop kun behandler unionsperioden og er een lang påvisning af de danske unionskongers svig og svenskernes godtroenhed.⁸

Også flere af de latinske hyldestdigte, der blev til i disse år ved det svenske hof, henter deres stof i unionsperioden. I Henricus Mollerus' digte om Karl Knutsson og Sten Sture hyldes Vasaslægten som efterkommere af disse svenske oprørere mod unionen, mens de danske konger Erik af Pommern og Kong Hans skildres som listige og magtsyge regenter, der kun er ude på at narre de troskyldige svenskere. På samme måde prises Gustav Vasa for sin fordrivelse af ærketyrannen Christian II i Laurentius Petris digt *Den Gotiske Hærs Krigslist*, hvis første del er en bearbejdning af en tidlig episode i Johannes Magnus' *Historie* – som i øvrigt også har leveret stof til Mollerus' digte.⁹

⁷ Se Frede P. Jensen: *Danmarks konflikt med Sverige 1563–70*, s. 21–33 (Kbh. 1982).

⁸ Peder Swart: *Någor Stycker aff then Danske Cröneke... Teslikest the Swenskes rätferdelige och oumgångelige genswar* (Stockholm 1558). Skriftet er behandlet af Axel Nelson: 'Peder Swarts Gensvar 1558', *Uppsala Universitetsbiblioteks minnesskrift 1621–1921* (= *Acta Bibliothecae r. universitatis Upsaliensis*, I). (Uppsala 1921.)

⁹ Henricus Mollerus: *Carolus Canuti* (Rostock 1555), *Stheno Sture* (Wittenberg 1557). Laurentius Petri: *Strategema Gothici Exercitus* (Wittenberg 1559; genudgivet af J. Nordström: *Laurentius Petri Gothus' Strategema Gothici Exercitus. Ett återfunnet humanistepos* (= *Sammlaren* 1922). Uppsala 1923). De tre digte er omtalt af Kurt Johannesson: 'Retorik och propaganda vid det äldra Vasahovet', *Lychnos* 1969–70, s. 1–60. (Sthlm. 1971).

Den popularitet, som Johannes Magnus' værk nød i udlandet, begyndte imidlertid at vække bekymring i den danske regering i slutningen af 1550'erne, og man engagerede derfor Hans Svaning til at udfærdige et svar på den svenske historikers beskyldninger. Resultatet blev Svanings »Gendrivelse af den bagvaskelse som en person ved navn Johannes Magnus har fremsat...« (*Refutatio calumniarum cuiusdam Ioannis Magni...*) fra 1561, hvortil var føjet Svanings portræt af Kong Hans.¹⁰ Gendrivelsen er bygget op som en gennemgang af de beskyldninger, som Johannes Magnus havde ladet biskoppen Hemming Gadh fremsætte i en tale i 1509 *Contra Danos* – højdepunktet af antidansk polemik i hele værket.

Gang på gang benytter Svaning lejligheden til at fremhæve unionens fortrin som et modtræk mod Johannes Magnus' (og hans efterfølgeres) fremstilling af Kalmarunionen som et langt dansk tyranni. Unionen blev iflg. Svaning dannet som et evigt og uløseligt forbund, og de svenske oprør mod den er derfor et tegn på svenskernes upålidelighed – et karaktertræk som Johannes Magnus derimod tillægger danskerne; han lader således Hemming Gadh hævde, at danskerne aldrig har besejret Sverige i åben kamp, men kun ved list – hvilket Svaning afviser ved at genfortælle historien om Margrethes sejr over Albrecht. Derpå gennemgår Svaning over de følgende seks sider de svenske oprørsforsøg i unionsperioden som en illustration af svenskernes troløshed over for det ubrydelige forbund og danskernes tapperhed. I Kong Hans' Historie skildres unionen på samme måde, og Svaning siger selv i Gendrivelsens efterskrift at den følgende skildring af Kong Hans er at betragte som en underbygning af det foregående. Et gennemgående tema er således Hans' bestræbelser på at bevare unionen på trods af de svenske frafald; for Hans følger i Margrethes spor og har indset fordelene for de tre lande i at være sluttet sammen i et forbund.

De unionsforherligende tendenser hos Svaning er – sammen med tre kroner-striden – tidligere blevet taget som udtryk for danske ønsker om at genoprette unionen i tiden op til Syvårskrigen.¹¹ Ilsøe (1972; jvf. note 10) har gendrevet de argumenter der blev fremsat herfor og i stedet påpeget den taktiske værdi der lå i at kunne fremhæve unionens fortræffelighed som modstykke til Johannes Magnus' og Peder Swarts angreb.

Når Lætus lader Margrethes sejr over Albrecht være emnet for sit epos, skal det derfor heller ikke opfattes som nogen antydning af danske

¹⁰ Se note 4. Om værkets tilblivelse og indhold, se Harald Ilsøe: 'Omkring Hans Svanings *Refutatio* og *Chronicon Ioannis*', *Historisk Tidsskrift* 12. rk. VI, s. 21–58 (København 1972).

¹¹ Især af G. Landberg: *De nordiska rikena under Brömsebroförbundet* (Uppsala 1925).

interesser i at genskabe unionen. Efter Syvårskrigen stod de to lande langt fra hinanden. Roskildefredens bestemmelser fra 1568 var udtryk for rent danske interesser, og her ses tydeligt et ønske om løsrivelse fra de forpligtelser til udenrigspolitisk samarbejde, som havde været gældende under Brömsebroforbundet fra 1541.¹²

Lætus' valg af slaget ved Åsle var imidlertid en grov provokation. Hermed mindede han om det langvarige danske herredømme over Sverige i Kalmarunionen og Sveriges korte tid som selvstændigt kongerige under Vasakongerne. Ligesom Svaning i den omtalte passage kunne Lætus med dette slag forbinde sin fremstilling af en stor dansk sejr med hentydningen til Kalmarunionen.

Det er dog ikke kun selve Margrethes sejr over Albrecht, som forekommer hos både Svaning og Lætus. Også Lætus får lejlighed til at hylde Margrethes efterfølgere, særlig Christian I og Hans, for deres bestræbelser for at bevare forbundet med de upålidelige svenskere. Det sker i den drøm, hvor Margrethes afdøde mand Håkon overtaler hende til at gå i krig. Håkon bruger to argumenter – dels at Gud ønsker af straffe Sverige for landets tidligere forbrydelser, dels at en gloriøs række af danske konger vil følge efter Margrethe – og forudsætningen er at hun nu tager kampen op mod Albrecht.

Drømmen er modelleret efter en central scene i Aeneiden. I underverdenen møder Aeneas i 6. bog sin nyligt afdøde far, Anchises, der afslører en strålende fremtid for Aeneas' efterkommere, romerne, kulminerende med Augustus på Vergils egen tid; Aeneas forstår, at forudsætningen for alt dette er, at han selv påtager sig at gå i krig mod latinerne. Parallellerne til Margrethes drøm er klare: en afdød slægtning overtaler hovedpersonen til at gå i krig ved at afsløre den storslåede fremtid, der vil følge af krigen; og Lætus har desuden angivet sit forbillede med en række verbale lån. Men der er også en afgørende forskel: hvor Vergil lader Anchises' profeti gå helt frem til sin egen tid, holder Håkon i Margaretica inde efter Christian II, den sidste unionskonge. Implikationen er, at Margrethes dannelse af Kalmarunionen svarer til Aeneas' grundlæggelse af Romerriget.

Et andet lån fra Anchises' tale i Aeneiden skaber den samme parallel mellem Rom og Kalmarunionen. De svenske adelsmænd, der lover Margrethe Sveriges krone i tilfælde af sejr over Albrecht, bruger bl.a. følgende ord:

¹² Frede P. Jensen (1982), s. 262-63, 331.

Tu regere imperio populos, tu foedera nosti
 Asserere, et pactis promissa iuuamina seruas.
 Nunc igitur fas esse sinas Regina, volentes
 Acceptare manu Sueones, sceptroque potiri. . .
 (Marg. III, 526–29)

(Du forstår at regere over folkeslag, du forstår at knytte forbund, og du yder den hjælp du har lovet. Derfor må du nu, o Dronning, gå ind på at modtage og regere over svenskerne, der selv ønsker det sådan).

Anchises bruger samme ord om Roms magt over andre folkeslag:

Tu regere imperio populos, Romane, memento.
 Hæ tibi erunt artes; pacis imponere morem,
 Parcere subiectis, et debellare superbos.
 (Aen. VI, 851–53)

(Du skal sørge for at regere over folkeslag, romer, din særlige kunst skal være at skabe fred og at behandle de undergivne mildt og de oprørske nådesløst).

De to lån er en del af Margaretticas centrale budskab. Lætus udnytter sit litterære forbillede polemisk ved at associere Danmarks magt i Kalmarunionen med Roms magt over andre folk. I betragtning af Vasakongernes bestræbelser på at distancere sig fra unionen med Danmark er det klart, hvilken provokation der lå heri.

På samme måde udnytter Lætus indledningen til Lucans Pharsalia. Hele Margaretticas begyndelse I, 1–17 er modelleret over Pharsalia I, 1–12; jeg nøjes med at gengive den sidste del, hvor Lucan beklager, at romerne bekrigede hinanden i stedet for den ydre fjende, partherne:

cumque superba foret Babylon spolianda tropaeis
 Ausoniis umbraque erraret Crassus inulta
 bella geri placuit nullos habitura triumphos?
 (Phars. I, 10–12)

(og mens man burde have berøvet det hovmodige Babylon det romerske krigsbytte og mens Crassus' genfærd vandrede rundt uden at være blevet hævnnet – så ønskede man altså i stedet at føre krige der aldrig kunne få en sejrherre?)

Med lignende ord beklager Lætus krigen mellem Albrecht og Margrethe:

Scilicet audaci *cum iam superanda Gradiuo*
 Aut delenda fuit Stygio gens ædita partu,...
Bella geri placuit: quæ nec sua præmia facto
Sint habitura: nec optatos inferre nepotes
 Imperijsue queant, firmisue adiungere regnis.
 (Marg. I, 10–17)

(mens man burde have besejret eller udslettet dette folk, der stammer fra helvede, i tapper krig – så ønskede man altså i stedet at føre krige, der hverken vil blive belønnet efter fortjeneste eller vil give herredømmet til de efterkommere der forhåbentlig vil komme, eller knytte dem sammen i stærke riger).

Ligesom Lucan henviser Lætus til en ydre fjende, tyrkerne, der burde være blevet bekriegt, mens man i stedet brugte kræfterne på en indbyrdes krig. Den dansk-svenske krig fremstilles altså som en parallel til den romerske borgerkrig, og unionen er dermed atter sidestillet med det antikke Rom. Dertil kommer en tvetydighed i de sidste linjer. Med henvisningen til tyrkertruslen taler Lætus snarere om sin egen tid end om Margrethes, og hans beklagelse af krigens resultat, der ikke knyttede rigerne sammen, må derfor også gælde Syvårskrigen. Digtets indledning kan altså opfattes som en beklagelse af at Kalmarunionen ikke blev genoprettet. Det har været ment som en kraftig provokation af Sverige – men det bør som nævnt ikke tages som udtryk for et ønske om en ny union.

Den litterære fejde i Margaretica

Det er ikke kun i udnyttelsen af unionstemaet, at Lætus knytter an til den litterære fejde før Syvårskrigen. I Margareticas fortale beklager han i skarpe vendinger Johannes Magnus' betydning for forværringen af det dansk-svenske forhold og giver ham direkte skylden for Syvårskrigens udbrud; årsagen til ærkebiskoppens udfald mod Danmark, tilføjer Lætus, »plejer vor ven Svaning at forklare på sin beskedne facon« (*Svaningius noster... solet... modeste explicare b3r*) – en hentydning til Svanings teori i Gendrivelsen om at Johannes Magnus ønskede at anstifte en krig mellem Danmark og Sverige med sit værk for også at skade sit fædreland, som han var blevet fordrevet fra. Med ordet *modeste* karakteriserer Lætus

Svanings prunkløse og jævne stil.¹³ *Margaretica* kan med rimelighed anses for hans eget bud på et mere værdigt modstykke til Johannes Magnus' *Historie*; som nationalt epos var det fuldt så imponerende og ambitiøst som det nationale historieværk. Denne antagelse bygger jeg ikke alene på Lætus' kritik af Johannes Magnus i forordet, men også på selve hans valg af unionstemaet og på en række mindre hentydninger i *Margaretica* til Johannes Magnus' og Svanings litterære fejde. Dem skal vi se nærmere på her.

Selve polemikkens betydning for Syvårskrigen udbrud anes ofte i *Margaretica* i overensstemmelse med forordets beklagelse af Johannes Magnus' indflydelse på det dansk-svenske forhold.

I præsentationen af Albrecht lægger Lætus vægt på kongens hån af Danmark: »Han udøste sin galde over os« (*Euomit in nostros bilem* I,179), og derpå erklærer forfatteren generelt, at stridsskrifter kan drive hele folkeslag i krig: »Ja, ofte kan de, der har skrevet smædeskrifter om mange mennesker, være anledning til gensidige forhånelser og endda krig mellem hele folkeslag; på grund af den slags ubetydeligheder følger voldsomme straffe, og en lille glød bliver til en stor flamme« (I,191–94).¹⁴ Bagvaskelsen af Danmark karakteriserer det svenske hof gennem hele *Margaretica*, og på baggrund af den citerede passage er det rimeligt at opfatte det som en allusion til Syvårskrigen stridsskrifter. Både Rimkrøniken og folkevisen om Margrethe, som Lætus begge har benyttet, omtaler ganske vist også Albrechts hån af Margrethe, men det forhindrer ikke at Lætus har grebet dette tema og ført det over på Syvårskrigen.

I begyndelsen af 7.bog anlægger Lætus igen generelle betragtninger over stridsskrifters betydning – og atter med adresse til Sverige før og under Syvårskrigen. Den imødekommende indrømmelse i begyndelsen: »Jeg behøver vel ikke gengive vores udfald, der ikke altid var særligt berettigede« (VII,16–17) viger for en skarp fordømmelse af de endnu værre naboer – og at han hermed mener svenskerne bliver klart i VII,32: »Albrecht... talte som svenskerne plejer«.¹⁵

¹³ Om Svanings stil, se Ilsøe (1972), s. 41–42.

¹⁴ Marg. I, 191–94:

Quin nonnunquam etiam famosis plurima scriptis
Nomina complexi totas in iurgia gentes
Atque in bella mouent, leuibusque immania causis
Supplicia accelerant, flammaque e fomite gignunt.

¹⁵ Marg. VII, 16–17:

Aut quid nostra etiam populorum dicta referrem,
Non semper satis æqua?...

VII, 32:

Albertus sedenim Sueonum pro more locutus...

Disse ord hentyder til Johannes Magnus' beskyldninger mod Danmark og danskere. Ved Albrechts hof gengives nemlig nu indholdet af den svenske spot, og Lætus har her lagt anklager fra Hemming Gadhs tale hos Johannes Magnus i munden på Albrecht og hans mænd. De spotter det lille land, der må importere pjaltet tøj og brød fra Tyskland:

...angusta etiam tellure morari,
Externis et egere bonis, e littore pannum
Farraque Vandalico deferrier. (VII,39–41)

Men lignende ord håner Hemming Gadh danskerne:

Immo neque in nobilium curijs delicatior uictus præparatur, sed ex *Vandalicis* ciuitatibus panis potusque perenni commercio comparatur (s. 878) ... Probat eam Danicam inopiam Saxo, cum asserat, ipsam Daniam esse paruulam, et *angustam tellurem* (s. 884).

(Heller ikke i de fornemmes huse laver de mere velsmagende mad, men importerer brød og drikkevarer fra de tyske byer, som de evig og altid handler med ... Saxo beviser selv den danske fattigdom, når han fastslår at selve Danmark er et ganske lille og snævert stykke land).

– Også i Margareticas 8. bog genkalder Lætus Hemming Gadhs hån af Danmarks ringe størrelse:

... Danos *angusto rure* colentes
Exitio dabimus (VIII,401–02)

(vi vil tilintetgøre danskerne, der bor på et så lille område), praler Albrechts mænd inden slaget.

Ved Albrechts hof i 7. bog forsøger derpå en af hans mænd at tale kongen fra den dumdristige krig mod Danmark. Advarslen vinder ikke gehør, og Albrecht udbryder rasende, at den slags mænd er skyld i, at Sverige hidtil ikke har kunnet besejre Danmark:

Quos cum forte tegit Sueonum toga, Danica totos
Mens agit, ac nostris haud fida laboribus implet
(VII,117–18)

(selv om de tilfældigvis bærer en svensk dragt, er de udelukkende danske af sind og ikke oprigtige over for vores bestræbelser).

Samme billede indleder Hemming Gadh sin tale med. Der er alt for mange danskvenlige i denne forsamling, siger han:

... cum fortasse nonnulli in hoc amplissimo consessu inueniantur, *qui sub pallio Suetico animum plane Danicum agere non verentur*, quasi eis pro hoste contra patriam sentire, absque sempiterno infamiæ opprobrio, liceret (s. 873).

(... da der sikkert findes en hel del i denne høje forsamling, der ikke er bange for at bære et dansk sind under en svensk kappe – som om det kunne lade sig gøre at sympatisere med fjenden mod sit fædreland uden at blive udsat for evig skam).

Margareticas svenske bagvaskelse af Danmark er et udtryk for svenskerenes overmod og magtsyge, som er krigens egentlige årsag. Ved at genkalde Johannes Magnus her implicerer Lætus at den svenske historikers fornærmelser bar en del af skylden for Syvårskrigen. Også Svaning anså Johannes Magnus' Historie for en af årsagerne til det dårlige forhold mellem Danmark og Sverige (f.eks. Refut.L4r). Men hvor han kun kunne referere til de generelt spændte relationer, skrev Lætus på baggrund af Syvårskrigen og kunne derfor indpasse den svenske hån i sin moralske fortolkning: Albrechts hovmod, der viste sig i hans spot, blev straffet med hans nederlag, hvilket han selv indrømmer til sidst over for Margrethe: »Jeg erkender... at vi svenskere har udsat dig for store forhånelser, som vi nu har bødet for; og du har med rette følt dig udfordret til kamp under Guds hjælp og beskyttelse« (X,385–88).¹⁶ De svenske stridsskrifter før og under Syvårskrigen (incl. Johannes Magnus') fremstilles altså ikke alene som årsag til krigen, men også til det svenske nederlag.

Der findes også enkeltstående hentydninger til Johannes Magnus i Margareta. Nordmændenes had til Sverige skyldes ifølge Lætus, at den svenske kong Gunnar engang gjorde en hund til Norges hersker. Lætus udbryder indigneret:

»Kan man tænke sig en mere umenneskelig handling? Er svenskerne

¹⁶ Marg. X, 385–88:

Non ignoro...

... nos magna tibi cumulasse opprobria Suecos,
Quæ luimus. meritaque accensa in prælia causa
Propitio frueris coelo.

ikke de rene barbarer? Og viser den grusomme straf ikke Himmelens retfærdighed?» (IX, 350–52).¹⁷

Historien stammer fra Saxo (GD VII, 9,4) og blev benyttet af Johannes Magnus i Hemming Gadhs tale, hvor Saxo citeres ordret; men her er det den svenske kong Attilus, der retfærdigt straffer danskerne ved at sætte den hund på den danske trone:

»Hvad andet kan han (Attilus) have ønsket at opnå med denne handling end at gøre det endnu mere klart for det uforskammede og opblæste folk (danskerne), at deres hovmod skulle straffes ved at lade dem bøje sig i ydmyghed for en hund?» (s. 888–89).¹⁸

Indirekte afviser Lætus altså Johannes Magnus' version ved at gøre historien, som den stod hos Saxo, til årsagen til Norges bitterhed mod Sverige.

Hemming Gadh havde desuden påstået, at Danmark ikke havde noget ærkebispesæde, fordi Skåne og dermed Lund rettelig tilhørte Sverige (s. 891). Som svar herpå lader Lætus ikke alene Lundebispen spille en fremtrædende rolle og bl.a. tale indtrængende i rigsrådet for at Danmark bør gå i krig mod Sverige (III, 200–310); han præsenteres også som *Sueonum primas* (III, 192). Lætus spiller her på, at lundebispen siden ærkebispesædets oprettelse havde haft primatværdigheden over den svenske kirke.

Dette modtræk kan være hentet hos Svaning, som i samme forbindelse henviser til lundebispens primatrettigheder i Sverige (Refut. I2v–3v). Sandsynligvis har Lætus også fra Svaning fået ideen til at lade Erik Banner udmærke sig i slaget mod en af Albrechts bedste mænd, Arvidus (IX, 465–67). Erik Banner havde holdt Gustav Vasa som gidsel på Kalø Slot efter Christian II's angreb på Stockholm i 1518 – hvad Svaning gør et stort nummer ud af med en eftertrykkelig hyldest til Erik Branner.¹⁹ Jeg skal senere vende tilbage til Margareticas brogede persongalleri, som blander personer fra Lætus' kilder om Margrethes tid med fremtrædende adelsmænd fra det 16. årh.

¹⁷ Marg. IX, 350–52:

Gunnarus his pro Rege Canem dedit esse. quid illo
Inciuius est facto? non barbara Suecos
Mens agit? et non est iusto poena horrida coelo?

¹⁸ Johannes Magnus s. 888–89 (1558-udgaven):

Quo facto quid aliud eum assequi uoluisse putemus, quam ut plenus superbiz
populus, insolentiam suam manifestius puniri cognosceret, dum obnixos latranti
uertices inclinaret?

¹⁹ Refut. A4r; jvf. Ilsøe (1972) s. 40.

Skåne i Margaretica

Vi har allerede set, hvordan de mange stridsskrifter fra perioden før og under Syvårskrigen har sat sig spor i Margaretica – dog stort set kun som et svensk fænomen og som udtryk for svenskernes overmodige stridslyst. En række andre træk i digtet peger også mod Lætus' samtid, og her spiller især det skånske område en stor rolle – dels som genstand for den svenske erobringsslyst, dels som indbegrebet af det egentlige og oprindelige Danmark. Det skal ses på baggrund af såvel Johannes Magnus' Historie som de aktuelle, svenske krav i Syvårskrigen.

Albrechts mål med krigen er at gøre Skåne til svensk område. Det fastslås straks i digtets begyndelse: »han ønsker at generobre de tabte dele af riget og de skånske områder« (I, 161–62).²⁰ Områdets tilhørsforhold fremstilles i det hele taget i Margaretica som et konstant stridspunkt mellem Danmark og Sverige. Albrecht siger selv i sin krigserklæring:

Tum quia dissidijs occasio maxima semper
Scania sola fuit: longoque hinc plurima bello
Materies fluxit... (V, 169–71)

(... eftersom Skåne alene altid har været den største årsag til stridigheder, og de fleste anledninger til de lange krige er udgået herfra...) –

og lignende ord bruger en af hans mænd i et blik ud i fremtiden:

Scania materies semper fuit: vna manebit
Materies semper bellique et cædis: ab isto
Posteritas rapiet tristes sibi fomite pugnans.
(VII, 262–64)

(Skåne har altid været og vil altid i sig selv være anledning nok til krige og drab: fra dette arnested vil sørgelige kampe opstå blandt vore efterkommere).

Måske er vendingen *Scania... Materies... belli (-o)* en allusion til Johannes Magnus og dermed endnu et eksempel på at Margareticas svenskere lægges hans ord i munden. I hvert fald præsenteres Skåne i hans indledning som et evigt stridens æble:

²⁰ Marg. I, 161–62:

.. Auulsas regno partes, et Scanica rura Restituat.

ob quas assidua est inter Gothos et Danos controuersia, ingensque bellorum materia. Dani enim transmisso brachio maris (quo Scandiam ab ipsis seperari diximus) eas regiones ob malitiam, uel negligentiam Regis Magni Smeech... occupauerunt (s. 9).

(på grund af dem (Skånelandene) hersker en vedvarende strid mellem svenskere og danskere, en stor anledning til krig. For danskerne krydsede havet (der som nævnt skiller Skandinavien fra dem) og på grund af kong Magnus Smeks ondskab eller forsømmelighed kunne de besætte disse områder).

Senere bliver det endnu tydeligere, at Johannes Magnus plæderer for et Sverige til Øresund. Ved at give afkald på Skånelandene opnåede Valdemar Atterdag støtte fra Sverige i sin kamp mod de tyske grever; det dokument der blev udformet i den anledning har Johannes Magnus gengivet med en indledning, hvori han erklærer Skånes uløselige forbindelse med Sverige og antyder at Danmark har brudt den højtideligt aflagte ed ved senere at bemægtige sig Skånelandene (s. 766); og kort efter fordømmer han da også Magnus Smeks overdragelse af området til Valdemar Atterdag (s. 776).

Også i Hemming Gadhs tale betones Skånes rette tilhørsforhold, men Svaning nøjes i Gendrivelsen med foragtligt at afvise denne reduktion af Danmarks territorium som et udslag af vanvid (Refut.I2v).

Lætus behandler Skåne-spørgsmålet med væsentlig større grundighed end Svaning gør i Gendrivelsen, hvad der sikkert skal ses på baggrund af Syvårskrigens svenske fordringer. Erik XIV rejste krav på Skåne i forhandlinger både før og under krigen, hvad Lætus formentlig hentyder til ved at lade Albrecht gøre det samme. Allerede i et traktatforslag fra 1562 optræder kravet, og igen ses Eriks planer om at gøre Øresund til den dansk-svenske grænse af hans tilbud til den tyske lejetropsfører Günther v. Schwartzburg i 1564 om at blive konge i et Danmark uden Skånelandene; henvendelsen var kendt i Danmark, fordi brevet blev opsnappet og sendt til Frederik II. Ligeledes fastholdt Erik XIV i 1565, at hans ret til Skåne skulle nedfældes i en fredstraktat.²¹

Johannes Magnus' Historie harmonerer derfor her med de svenske fordringer under krigen. Det giver Svaning også udtryk for i det skrift, *Retractat*, som han blev sat til at udfærdige af den danske regering i 1567:²²

²¹ Se Frede P. Jensen (1982) s. 51, 114, 168–69 om de svenske skånekrav.

²² Den latinske udgave af Svanings *Retractat* er ikke bevaret, men i håndskrift findes en dansk beretning, der sandsynligvis er en oversættelse af Svanings skrift, beregnet for ikke latinkyndige, der skulle kontrollere fremstillingen inden udgivelsen. Se herom i Rørdams

... den Suenske, som haffuer ladet denne beretning vdgange, skammer sig icke ved at ville beuise med same spee sckriffter, at Sckone land skal høre med rette til Suerigis Rige. Saadane drabelig oc kostelig beuising fører den Suenske (s. 141).

Selv om Svaning ikke nævner »den Suenskes« navn er det fristende at se dette som en hentydning til Johannes Magnus' omhyggelig bevisførelse for Sveriges ret til Skåne i forbindelse med Valdemar Atterdags overdragelse; for det svenske stridsskrift, *Narratio*, fra 1566, som foranledigede Svanings *Retractat*, indeholder ingen diskussion af Skåne-spørgsmålet.

Da krigen imidlertid ikke medførte territoriale forandringer, kan Lætus i *Margaretica* fremstille Albrechts Skåne-prætentioner som et eksempel på hans helt urealistiske ambitioner. I sit andet store Danmarkshistoriske værk *Res Danicae* (Frankfurt a.M.1574) berører Lætus mere direkte Syvårskrigens svenske krav på Skåne og præsenterer dem som den egentlige årsag til at Sverige påførte Danmark krig:

... Mon Sverige nærer et blindt håb om at skulle komme til at besidde Skåne? ... Guderne tillader ikke at landenes retfærdige grænser bliver rokket, og Skåne vil ikke finde sig i at blive regeret af de upålidelige svenskere (s. 455).²³

Danmark besidder altså iflg. *Res Danicae* Skåne efter Guds vilje. Og også i *Margaretica* betoner Lætus, at de nuværende grænseforhold er skæbnebestemte; da Margrethe tager ophold på Bohus omtales Götaelven, som også løber forbi Elfsborg – »hvor skæbnen fastsatte, at svenskernes grænser skulle løbe, og tangere vores bredder« (VII, 661–62).²⁴

I det hele taget understreges Skånes danske tilhørsforhold i *Margaretica* som modstykke til Albrechts absurde ideer om at trække grænsen i Øresund; områdets frugtbarhed prises desuden, og de lidelser, som svenskernes hærgen påfører indbyggerne, er fremhævet. Dette punkt er

indledning til hans udgave af *Retractat* i *Monumenta Historiæ Danicæ* II, s. 122–62; Rørdams indl. s. 117–21 (København 1875).

²³ *Res Danicae* s. 455:

... an cæca rerum spe ducta futurum
Id putat (Sverige), vt Gotthis accedat Scania?...

... sed nec

Numina iusta sinunt conuelli limina regnis,
Nec sua iura leui concedet Scania Gottho.

²⁴ *Marg.* VII, 661–62:

... Vbi Gotthorum procurrere summos
Fata dabant fines, nostrasque attingere ripas.

uden tvivl en hentydning til Syvårskrigen, der for størstedelen foregik i Skånelandene og Sydsverige og var skyld i stor nød for befolkningen der. Gyldenstjernes Krønike, der er en dansk beretning om krigen skrevet kort før fredsslutningen,²⁵ gør meget ud af de svenske grusomheder i Skåne og Blekinge; den skjuler dog heller ikke, at den danske hær plagede Skånes befolkning med sine krav på proviant, men lægger her skylden på den gennemgående syndebuk i skriftet, den tyske hærfører Günther v. Schwartzburg.

Mere aggressivt går det svenske stridsskrift *Narratio* til værks. Det blev udsendt fra Erik XIVs kancelli i 1566 og er en latinsk fremstilling af svenskernes indtagelse af Varberg og det følgende slag ved Falkenberg i 1565.²⁶ Skånebefolkningens lidelser udnyttes i skriftet til at sætte Frederik II i dårligt lys. Under den svenske belejring af Varberg ankom nogle danske bønder iflg. skriftet til den svenske hær og klagede over Frederik, der havde påført dem denne blodige krig (*quod bellum istud ille suis subditis plane funestum mouisset C2r*). Også den danske grusomhed i Sydsverige males i barske farver:

Den list og upålidelighed som danskerne havde lagt for dagen, ... syntes kun at blive bekræftet af deres indfald i Vestergötland, hvor de hærgede nogle landsbyer med brand og mord og desuden udøvede en sådan grusomhed mod nogle stakkels piger, at man end ikke hos tyrkerne har hørt om en tilsvarende grusom og barbarisk opførsel; de skar tungerne af pigerne for at de ikke skulle røbe volds mændenes forbrydelser, og også deres brystvorter skar de af – for nu at forbigå deres andre ugerninger i tavshed (B1v).²⁷

På baggrund af den slags beskyldninger kan det ikke undre at Lætus har

²⁵ Gyldenstjernes Krønike er bevaret i flere håndskrifter og udgivet af Rørdam i *Monumenta Historiæ Danicæ II*, s. 233–445 (København 1875). Skriftet er behandlet af Hasse Petrini: *Källstudier til Erik XIV:s och Nordiska Sjuårskrigets Historia*, s. 292–305 (Lund, København 1942). Petrini daterer værket til 1570 inden fredsslutningen og påviser, at værkets tendens tyder på at det stammer fra det danske kancelli; men forfatteren kan ikke udpeges med sikkerhed.

²⁶ *Vera et brevis eorum Narratio, quæ tam in pacificatione quam terrestri bello inter Suecos et Danos tractata et gesta sunt. Anno Christi 1565* (uden trykkested). Se Petrini (1942) s. 80–85 og Johannesson (1971) s. 35–36.

²⁷ *Narratio B1v*:

Quas Danorum fraudes ac dolos confirmare...videbatur quod...irruptionem in Vestrogothia Dani fecerint, ibique incendio et cæde pagos aliquot depopulati sint, et præterea tantam immanitatem in miseris quasdam puellas exercuerint, vt ne quidem apud Turcas talis audita sit crudelis barbaries exerceri, videlicet linguam ex ipsis puellis, ne turpitudines forte latronum patefacerent, et mammillas abscindi, vt cætera indigne hic ab ipsis commissa, silentio præteream.

fremhævet Margrethes omsorg for de skånske bønder. Hun indskærper Iver Lykke, at bønderne ikke må lide overlast under hans fremrykning til Varberg (VI, 446–49), og Lykke deler hæren for at undgå at belaste bønderne med en stor hær på en gang (VI, 520–26). Det indirekte budskab er klart – Syvårskrigenes ødelæggelser i Skåne skyldtes ikke den danske hær eller Frederik II's ligegyldighed over for undersåtterne.

Den direkte forbindelse i digtet til det 16. årh.s Skåne viser brødrene Ulfstands forekomst. De præsenteres i slutningen af det danske adelskatalog som energiske beskyttere af Skåne mod den svenske fjende, som hærger i området:

Holgerus Truttoque. ././.. velut.
 ... atroci sæuit lupus aduena rictu,
 Dilaniatque boues aut dissipat acer: in hostem
 Sic equidem Suecum grassati, auertere certant
 Funera, quæ varijs incursibus antea Scanis
 Intulit iste viris, subitisque tumultibus agros
 Turbat, et haud dicto cumulat loca Danica bello.
 Vsque adeo primis exposita assultibus vna
 Scania semper erat: semperque obnoxia curis
 Vicinas tolerat scelerata in vulnera dextras
 (V, 681–92)

(Som en ulv der nærmer sig og rasende viser tænder, og grådigt sønderriver og ødelægger køerne – således styrter Holger og Trud løs på den svenske fjende og kæmper for at forhindre den slags drab, som han tidligere har påført de skånske indbyggere på forskellige togter; han hærger jordene med sine pludselige angreb og plager de danske områder, skønt der knap nok er erklæret krig. I den grad har Skåne altid ligget udsat for de første indfald; aldrig har området været uden bekymringer, men har måttet lide under naboens våben, der har foranstaltet skrækkelige lidelser).

Ved hjælp af sammenligningen med en sulten ulv kan Holger og Trud identificeres som forfædre til to brødre af slægten Ulfstand, – to skånske adelsmænd, der flere gange deltog i grænseforhandlinger med Sverige. De døde i henholdsvis 1542 og 1545, så Lætus refererer tydeligvis ikke kun til Margrethes tid her, men fuldt så meget til det 16. årh., og hans beklagelse af Skånes udsatte beliggenhed og den svenske fjendes grusomhed gælder derfor også dette århundrede. De følgende vers afslutter 5. bog og står derfor opsigtsvækkende placeret midt i værket. Her erklæres Skånes danske tilhørsforhold med eftertryk:

... viros magna virtute parique
 Ingenio claros semper tulit: vna vetustos
 Quæ patriæ mores nostra hæc in tempora mittit:
 Atque aliquid quod tu rectum discreueris, edit.
 (V, 696–99)

((Skåne) har altid frembragt mænd af stort mod og lige så stor begavelse; som den eneste bevarer denne landsdel fædrelandets gamle skikke op til vore dage – og udviser noget, som du må anse for rigtigt).

Her er Margrethes krig mod Albrecht helt trådt i baggrunden, og Lætus taler udtrykkeligt om sin egen tid (*Nostra hæc in tempora*) med appel til læseren (tu): Skånes fremragende befolkning er i særlig grad udtryk for det bedste og ældste hos danskerne.

Sveriges krav på Skånelandene i Syvårskrigen var ikke et hovedpunkt, men betegnede Erik XIVs optimale fordring i tilfælde af en stor sejr. Derimod indgik Gotland som en fast del af de svenske prætentioner, og allerede i Brömsebroforbundet fra 1541 havde Sverige forbeholdt sig ret til at stille krav om øen. Den spiller imidlertid ingen rolle i *Margaretica*; når Lætus udelukkende fremhæver Skåne som Albrechts mål, er det vel dels for at understrege kongens tåbelige magtbegær, dels fordi Skånes svenske tilhørsforhold er en rød tråd i Johannes Magnus' *Historie*.

Begivenheder fra Syvårskrigen i Margaretica

Svenskernes erobring af Varberg i 1565 omtales flere gange i *Margaretica*. Da Margrethe ankommer til Varberg for at afvente den danske og den norske hær, foretager forfatteren en ekskurs om svenskernes nylige grusomhed under indtagelsen af borgen og byen omkring den; dens fordums pragt sættes i modsætning til dens nuværende ruin, som svenskerne har forårsaget; Lætus fremhæver det tapre danske forsvar, som kun modstandernes list var i stand til at få bugt med; siden blev dog denne sejr, som svenskerne vandt på uhæderlig vis, opvejet af mange danske triumfer, slutter Lætus – og hentyder altså her til den endelige danske sejr i Syvårskrigen (VI, 529–61).

Varbergs indtagelse var en af de største svenske triumfer i Syvårskrigen, og den svenske regering sørgede omhyggeligt for at den blev kendt i udlandet. I det omtalte latinske skrift *Narratio* gives en helt anden fremstilling af erobringen end hos Lætus: efter et indledende sammenstød mellem de to hære fandt svenskerne en ubevogtet indgang; herpå

kæmpede de længe og tappert mod de modløse danskere – men uden at røre kvinder og børn.

At svenskerne dog også benyttede andre midler end åben kamp, blev et hovedpunkt i de danske fremstillinger af nederlaget; allerede en uge efter kampen hævdede kansler Johan Friis, at nogle af de skotske lejesoldater i den danske hær forrædte byen til modstanderen.²⁸ På den baggrund virker Narratios gentagne understregning af den åbne kamp (B4r, C2v) næsten mistænkelig, eller under alle omstændigheder som en indirekte afvisning af danske beskyldninger om at sejren skyldtes forræderi. Den forklaring griber i hvert fald de senere danske beretninger til, Svanings Retractat (s. 153) og Gyldenstjernes Krønike (s. 312–14). I Lætus' fremstilling kommer dansk patriotisk tapperhed til kort over for umenneskelig svensk list; oven i købet har Lætus her lånt vendinger fra Vergils beskrivelse af grækernes indtagelse af Troja i Aeneidens 2. bog og herved associeret til skoleeksemplet på en bys indtagelse ved list.

Også senere i *Margareticas* 6. bog optræder Varberg. I sorg over Albrechts mange provokationer holder Margrethe en tale for Iver Lykke og Tuvo Gadlæus (VI, 817–69), hvori hun spår kommende danske nederlag til Sverige og særlig omtaler Varberg; men, slutter hun, en hævn af min slægt vil til sidst besejre de grumme svenskere. Ved således at lade Margrethe forudse Syvårskrigens danske sejr får Lætus fremstillet denne som den endelige afgørelse af de dansk-svenske stridigheder siden oprettelsen af unionen.

En anden af Syvårskrigens begivenheder, som har sat sig spor i *Margaretica*, skildres som om den foregår på Margrethes tid (IX, 15–150). Umiddelbart inden slaget i *Margaretica* foreslår Albrecht uden held Iver Lykke at gå over på svensk side. Her hentyder Lætus givetvis til Erik XIVs tilbud til hertug Magnus, Frederik II's bror, i 1561 om at stille sig under svensk beskyttelse mod en sum penge. Tilbudet vakte stor forargelse i Danmark og anføres både i *Retractat* (s. 137–40) og *Gyldenstjernes Krønike* (s. 243–45) som en af krigens årsager.

Lætus minder selv om det famøse tilbud i *Res Danicae*, da han lader Frederik II forklare for rigsrådet, at han må erklære Erik XIV krig: »Han (Erik XIV) har allerede tidligere plaget min højtelskede bror Magnus om, at han skulle svigte sin bror og sin troskab mod sin fædrene slægt og i stedet knytte sig til ham« (s. 288).²⁹

²⁸ Se Petrini (1942) s. 293.

²⁹ *Res Danicae* s. 288:

... antea fratrem

Et mihi præcipuo dilectum pectore Magnum

Sollicitat: fidei oblitus generisque paterni

Vt sibi se iungat deserto Fratre.

Margareticas persongalleri

Der optræder et væld af personer i Margaretica, hvoraf nogle stammer fra Lætus' kilder til Margrethes tid, andre – dog mest blandt danskerne – har navne efter indflydelsesrige adelige fra hans egen tid. Inden for digtets fiktion hører disse altså til i det 14. årh. Jeg har allerede nævnt de skånske godsejere Holger og Trud Ulfstand fra 1. halvdel af det 16. årh., men familien er også repræsenteret på anden vis. Inden slaget opildner fanebæreren Hacco den danske hær ved at minde om de mange forgæves forsøg på at komme overens med svenskerne (VIII, 333–61). Han er skåning og præsenteres som en værdig søn af den handlekraftige Holger, og det drejer sig altså om en tilbageprojicering af Holger Ulfstands søn Hak Ulfstand (1535–94), der under Syvårskrigen var fører for den skånske adelsfane og udmærkede sig ved krigens store danske succeser, slaget ved Falkenberg og Daniel Rantzaus felttog i Östergötland i 1567–68. Også en forfader til rigsråden Bjørn Andersen Bjørn fra Stenalt (1532–83), der i 1566–72 var forlenet med Københavns Slot, gør sig fordelagtigt bemærket i Margrethes hær ved at besejre selveste Albrechts søn Erik (X, 121–25).

Flere af personerne omtales kun ved efternavn og kan derfor være svære at udpege som et bestemt medlem af den pågældende slægt. Bilde optræder to gange – dels besejrer han den svenske Halottus, dels overbringer han sejrbudskabet til Margrethe. Muligvis tænker Lætus her særligt på Peder Bille (1518–80), der sad i rigsrådet siden 1556 og var en af Frederik II's nærmeststående rigsråder; f.eks. ledede han den danske forhandlingsdelegation til Stettin i 1570. Desuden var han i 1564–66 krigskommissær og opholdt sig som sådan sammen med hæren som rådgiver, der sendte rapporter til kongen og andre om begivenheder i felten. Det kan være denne funktion, Lætus hentyder til ved at lade Bilde overbringe Margrethe budskabet om sejren. Ligeledes peger Lætus muligvis på en bestemt person med navnet Grubbe, den rigsråd der sendes til Sverige for at undersøge Albrechts hensigter. Eiler Grubbe (1532–85) var i 1570 blevet udnævnt til rigskansler og må have været det mest fremtrædende medlem af slægten på dette tidspunkt. Såvel Peder Bille som Eiler Grubbe hylder Lætus i sin Danmarkshistorie *Res Danicae*, hvilket taler for, at det også er dem, han hentyder til i Margaretica.

Under alle omstændigheder priser han med disse to navne to betydelige adelsslægter på sin egen tid. Det gør han også ved at lade adelige personer fra det tidlige 16. årh. optræde i digtet, såsom den omtalte Erik Banner. Niels Brock er f.eks. navnet på den ene af de kun to danskere der falder i slaget; det samme hed en rigsråd der omkom i 1534 i et slag mod

Skipper Clement, hvilket Lætus omtaler i *Res Danicae*; det er sikkert denne begivenhed, der har gjort, at Niels Brock også hører til de faldne i *Margaretica*.

Digtets mest massive hyldest til det 16. årh.s indflydelsesrige slægter er det danske adelskatalog, der afslutter 5. bog. Lætus fastslår direkte slægternes betydning på sin egen tid: »Også nu stråler deres berømmelse« (*Nunc etiam famæ radios... spargunt V, 658*). Katalogets eneste enkeltperson (udover brd. Ulfstand) er Roosenkrantzius – som dog ikke er så berømt som sin efterkommer, tilføjer Lætus og hentyder hermed sikkert til Holger Rosenkrants (1517–75), der var Frederik II's nære ven, rigsråd og storgodsejer. Under et fremhæver Lætus overensstemmelsen mellem adel og dygtighed ved at lovprise adelens høje moral og kampmod og troskab mod dronningen; landets bedste mænd er med rette de ledende og rigeste.

For svenskernes vedkommende har Lætus stort set begrænset sig til personer, han kunne finde i sine kilder til slaget ved Åsle; dog havde han i skildringen af selve slaget brug for flere navne på de svenskere, der omkommer. Svarende til det danske adelskatalog har han her benyttet navne på toneangivende svenske adelsslægter i det 16. årh. såsom Brahe, Sture, Gylte og Gerus, og der er formodentlig ikke grund til at lede efter bestemte hentydninger i de enkelte navne.

Der optræder også tyskere i *Margaretica*, nemlig den store mængde hjælpetropper, som Albrecht har tilkaldt. I samlet flok er de en faretruende forsamling – hvilket understreger styrken i den danske hær, der var i stand til at besejre denne mængde. Enkeltvis er tyskerne dog altid positivt skildrede, således greven af Reppin, der under slaget tildeles en hel lille panegyrik, og den ædle Bugislaus, der både kæmper tappert og bagefter erkender sit nederlag; disse to optræder i de fleste beretninger om slaget, men Lætus har desuden fremstillet to andre tyskere mere indgående, og også de er skildret med sympati: Scopas fra Böhmen trøster en kammerat ved at fremhæve danskernes mildhed mod deres overvundne fjender, og en unavngiven præster forsøger forgæves at tale Albrecht fra krigen.

Lætus markerer dermed Danmarks gode forhold til de nordtyske fyrstendømmer, som Danmark både politisk og kulturelt stod i tæt forbindelse med. Det er ikke noget hovedpunkt i *Margaretica*, som i nogle af Lætus' andre digte (f.eks. hans hyldestdigt til Nürnberg fra 1574), men det er værd at notere sig også i *Margaretica*. Albrechts afstamning fra Mecklenburg må have været et prekært problem for Lætus. Ikke alene havde Ulrik af Mecklenburg under Syvårskrigen været en beredvillig kreditor, men han var også blevet Frederik II's svigerfar i 1572, og

Mecklenburg er derfor genstand for en lang hyldest i *Res Danicae*, hvis sidste halvdel handler om Frederiks og Sofies bryllup. Til gengæld er Albrechts herkomst tonet ned i *Margaretica* og omtales kun flygtigt tre gange.

De tyske havnebyer Stralsund, Rostock og Wismar forekommer i udløberen af det svenske troppekatalog, hvor de tyske hjælpetropper sejler over Østersøen. Det er det eneste sted i *Margaretica* hvor enkelte tyske områder kritiseres. Stralsunds hjælp til Albrecht var, siger Lætus, et udtryk for byens gamle skik, at slå mønt af ulykker (veteri pro more secundo/Vsa malo, V, 468–69), og ligesom Rostock og til en vis grad Wismar var byen ivrig efter at støtte Sverige og indtog en fjendtlig holdning til Danmark (V, 462–86). Lætus' eget engagement er tydeligt her, idet han tre gange i denne passage omtaler den danske side med 1. pers.plur. vi. Givetvis hentyder han her til byernes handel med Sverige under Syvårskrigen; trods henstillinger fra Danmark og Lübeck vedblev købmænd især fra Stralsund at forsyne Sverige med varer gennem det meste af krigen.³⁰

Res Danicae

I det foregående har jeg peget på en række af *Margareticas* hentydninger til Syvårskrigen og til den litterære fejde inden krigen. Digtet er en oplagt provokation af Sverige: ikke alene skildres en stor dansk sejr over en ynkelig svensk hær, hvis konge selv havde sat krigen i gang – men netop denne sejr banede vejen for Kalmarunionen, som Vasakongerne havde så travlt med at lægge afstand til.

Med sin negative fremstilling af svenskere – undtagen de der selv ønsker en dansk magtovertagelse – er *Margaretica* imidlertid en undtagelse blandt de digte Lætus udsendte på sin Europarejse i 1572–74. I de fire mindre af dem (et læredigt om søfart, en række moralske samtaler mellem dyr og planter, et hyldestdigt til Nürnberg og en gennemgang af de romerske kejsere)³¹, omtales Sverige kun flygtigt, men prides dog hver gang som et gammelt og frihedselskende folk; og særligt er Gustav Vasa flere gange omtalt som en af de store konger i nyere tid. Derimod spiller Sverige en stor rolle i Lætus' *Res Danicae*, som er et heksameterdigt på 511 sider om Danmarks historie fra Noahs sønnesøn frem til Frederik II.

³⁰ Se Frede P. Jensen (1982) s. 103.

³¹ *De re nautica libri IIII* (Basel 1573), *Colloquiorum Moralium libri IIII* (Basel 1573), *De Republica Noribergensium libri IIII* (Frankfurt a.M. 1574), *Romanorum Cæsares Italici* (Frankfurt a.M. 1574).

Hvad forhistorien angår, er værket dermed et sidestykke til Johannes Magnus' værk, hvori goterne også føres tilbage til Noahs sønnesøn, men Lætus tager på visse punkter udtrykkeligt afstand fra den svenske historiker. Derimod undgår han omhyggeligt at kritisere Sverige i behandlingen af de dansk-svenske konflikter gennem tiden. Selv dronning Margrethe for måske lidt hårdt frem mod svenskerne, mener Lætus her, og under omtalen af de første oldenborgske konger indrømmer han også svenskerne en vis ret til at klage over deres manglende indflydelse på valget af unionskonge.

I behandlingen af Syvårskrigen i *Res Danicae* er Lætus' hovedærinde at påvise, at Frederik II var uden skyld i krigsudbruddet. Også det kan han imidlertid gøre uden at fornærme nabolandet – nemlig ved at lægge hele skylden på den afsatte konge Erik XIV og hans håndlanger Sten Eriksson Leijonhufvud. På trods af Eriks mange provokationer går Frederik II her kun nødtvungent med til at erklære krig, ligesom Margrethe i *Margaretica* med sorg indser det nødvendige i at besvare Albrechts trusler. Og ligeledes er der en klar parallel mellem den grådighed og magtlyst, der driver *Margareticas* Albrecht og *Res Danicaes* Erik XIV. Men i *Res Danicae* understreger Lætus forskellen mellem Erik XIV og hans bror, den nuværende svenske konge Johan III, der i 1568 havde tilkæmpet sig magten og sat broderen i fængsel, og Lætus' billede af Erik XIV har allerede derfor udmærket med Johans kampagne mod den afsatte bror. Han hylder Johans magtovertagelse og iver efter at slutte krigen – til trods for at Johan kort efter sin tiltrædelse havde afvist det dansk-dominerede fredsforslag i Roskildetraktaten 1568.

Res Danicaes skildring af Syvårskrigen er placeret i den 6. af værkets 11 bøger. Efter en lang beretning om det kongelige bryllup i 1572 vender Lætus tilbage til det dansk-svenske forhold i begyndelsen af 11. bog. Først slår han fast at Sveriges grund til at begynde Syvårskrigen var en absurd ide om at gøre Skåne svensk (jvf. s. 224) og understreger altså atter en gang Sveriges aggressive rolle i krigens udbrud. Derpå afviser han bestemt muligheden for, at de to lande atter kunne forenes under en konge: erfaringen viser, at ingen af de to lande har kunnet udnytte en sejr over naboen til at indføre en langvarig, fredelig forening.³²

Denne passage er interessant i forhold til *Margaretica*. Den benægter enhver tanke om genforening af de to lande, mens implikationen i digtet om unionens grundlæggelse derimod er, at de to lande hører sammen under et dansk overhoved.

³² *Res Danicae* s. 455:

Altera proposito superest via, totus vt vni

Margaretica som stridsskrift

Res Danicaes venlige holdning til Sverige og afstandtagen fra tanken om gendannelsen af et unionsforhold harmonerer med den officielle danske indstilling efter fredsslutningen. Gennem hele Res Danicae markerer Lætus da også sin tilknytning til Frederik II og den danske regering i det hele taget. Værket er dediceret til kongen og forordet derfor henvendt til ham, ligesom mange afsnit i selve digtet, og Frederiks navn er altid trykt med stort. Også i de fire mindre digte, der ikke henter deres emne fra Danmarkshistorien, findes panegyriske passager om det danske kongehus og alle indeholder de i fortalerne længere lovprisninger af kongen og andre fremtrædende danskere.

Anderledes i Margaretica. Her omtales Frederik II blot en enkelt gang i fortalen, og det endda mod slutningen og ikke med navns nævnelse, men kun som noster rex. Selv i forhold til de fire mindre digte er dette en meget tilbageholdende omtale, men Margaretica bør især sammenlignes med Res Danicae på dette punkt, eftersom de begge handler om Danmarks historie. Derved bliver det særligt påfaldende, at den danske konge stort set ikke optræder i fortalen til et digt, der hylder hans forgænger – og også at Lætus heller ikke omtaler andre danskere i fortalen (bortset fra hentydningen til Svanings Gendrivelse) – for Res Danicaes fortale slutter med et helt lille katalog over unge danske videnskabsmænd.

Forklaringen må være, at Lætus mente at det kunne blive kompromitterende for den danske regering at blive forbundet med Margaretica i lyset af forbuddet mod stridsskrifter fra 1570. Derfor undlod han i fortalen at omtale kongen, og det er formodentlig også baggrunden for at

Pareat imperio Boreas: plaga tota Monarchæ
 Hæc vni subsit, geminos quæ respicit Arctos
 Et latus hæc septem sublime trionibus addit.
 Ast mihi non etiam hæc ratio est ita nota, putarim
 Istud vt ex vsu fieri vel posse, vel esse
 Optandum credam. quid enim, si Suecia Danos
 Inducto premat alta iugo: vitrixque minando
 Cogat in obsequium: num res ea protinus orbi
 Induxit Suetico diuturnam lubrica pacem,
 Otiaque ampla parit? vetus est contentio, sed quid
 Obtinuit?...

s. 456:

At vero toties cum Dania vicerit, isto
 Quid rerum obtinuit motu tamen? arbitror esse
 in fatis positum, vt gentes si vulnera nostræ
 Mutua tentarint, tentarint vulnera læto
 Non tamen euentu.

digtet ikke er dediceret til en dansker, men til Elizabeth af England – en tilegnelse Lætus dog ikke havde svært ved at begrunde med den store lighed mellem de to imponerende dronninger. Derimod er fortalens udfald mod Johannes Magnus' *Historie* ikke i sig selv polemisk mod hele Sverige, men tværtimod et udtryk for Lætus' fredsvilje – for han beklager jo udelukkende værkets skadelige indflydelse på det dansk-svenske forhold.

Til sidst kan man så overveje, om den danske regering kan have været involveret i udsendelsen af *Margaretica*. Det ville i så fald være det eneste kendte eksempel på, at regeringen engagerede sig i antisvensk polemik i årene efter Syvårskrigen, og denne periode er også karakteriseret ved regeringens tilbageholdenhed med udnævnelsen af en officiel historieskriver.³³ På den anden side gør Lætus' forhold til kongen det sandsynligt, at der forelå en eller anden form for opfordring fra regeringen om udfærdigelsen af *Margaretica*. Kørt før – i 1569 – var Lætus blevet adlet, og i lyset af de seks Danmarkspræsenterende værker, han udsendte i 1573–74 (hermed mener jeg også de fire mindre digte, der ikke handler om Danmark i første række, men markerer landets gode forhold til udlandet), kan man formentlig betragte denne adling som en slags udnævnelse til hofdigter. Så selv om *Margareticas* officløse baggrund ikke kan bevises, taler meget for at digtet er resultatet af en eller andre form for aftale mellem Lætus og den danske regering.

³³ Se Harald Ilsøe: 'Svaning, Vedel, Huitfeldt og Krag', *Tradition og kritik. Festskrift til Svend Ellehøj*, s. 235–58 (København 1984).

SUMMARY

*Margaretica: A Contribution to the Danish-Swedish
Literary Feud in the Sixteenth Century*

In 1573, just shortly after the conclusion of the Seven Years War between Denmark and Sweden, the Danish poet Erasmus Lætus published a voluminous epos in Latin entitled *Margaretica*. The present article argues that *Margaretica* is a piece of anti-Swedish propaganda, composed for the purpose of belittling Sweden in the eyes of the rest of Europe. Yet the poem should be seen not only against the background of the Seven Years War, but also as an extension of the so-called literary feud between Denmark and Sweden that took place during the years prior to the war. One of the most important works in this feud had been the internationally renowned *History of Sweden* (1554, 1558) by Johannes Magnus, a lengthy work notable for its animosity towards Denmark. A thesis of this article is that Lætus wrote *Margaretica* in order to counter the national history of Johannes Magnus with a loftier Danish national epos.

The article first describes *Margaretica's* content and the background for the choice of topic. The poem relates the story of the Danish Queen Margrethe's victory over the Swedish King Albrecht in the Battle of Åsle in 1389. The Danes are consistently glorified throughout the poem, while the Swedes are correspondingly denigrated. Margrethe, able and devout, stands in stark contrast to the swaggering and power-hungry Albrecht. The choice of topic is itself provocative. The Battle of Åsle paved the way for the Union of Kalmar (1397–1523) under the rulership of the Danish monarchs. Once the union was dissolved, the new Swedish Vasa Dynasty assiduously sought to bury the Danish dominated past. But the inferiority of the Swedes under the Union is woven into the very fabric of Danish polemics during the literary feud preceding the Seven Years War. In *Margaretica* Lætus picks up the threads, embroidering the tale of the Great Danish Victory with allusions to Danish superiority during the Union of Kalmar.

The article then points out a number of minor references to the literary feud as well as to the Seven Years War; *inter alia* Lætus embellishes Queen Margrethe's army with some of the heroes from the Seven Years War. Thus a close connection is established between the great Danish victory in the poem and the recent Seven Years War, thereby making this appear as a much greater Danish victory than was actually the case.

Finally, the article takes up the question of *Margaretica* in the context of the prohibition against Danish-Swedish defamatory writings, as stipulated in the peace settlement that ended the Seven Years War. It is argued that *Margaretica* is an attempt to circumvent the prohibition. In the preambles of his other contemporaneous poems Lætus is at great pains to sing the praises of King Frederik II and a host of other Danes of high-born rank. But in the preamble to *Margaretica* there is not the slightest mention of them. This is all the more conspicuous, considering the fact that the epos was all about one of Frederik's predecessors on the Danish throne. It was quite otherwise in Lætus' second great epos on Danish history, his *Res Danicae* (Frankfurt am Main, 1574): here Frederik II and this lineage are abundantly praised. It would seem that Lætus feared that the Danish court might be compromised by being associated with *Margaretica*.

Translated by MICHAEL WOLFE